

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ገረመው ሙሚቻ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አሰፉ ነበበ - ጠበቃ አልማዝ አሰፉ ቀረበኛ።

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ክርክር የተጀመረው በአሁንዋ ተጠሪ ክስ አቅራቢነት በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው። አመልካችን የከሰሰችው በቤት ሰራተኛነት ተቀጥራ በነበረበት ጊዜ አስገድዶ ደፍሮኝ በማርገዜ ልጅ ወልጃለሁ። ልጅቷን አምኖ ሊቀበለኝ አልቻለም። ስለዚህም የህፃን መታደል ወላጅ አባት መሆኑ ተረጋግጦ ይወሰንልኝ በማለት ነው። አመልካች በበኩሉ ለክሱ በሰጠው መልስ ክሱን የመሰረተችው ተደፈርኩ ካለችበት ጊዜ ከአሥር ዓመት በላይ ቆይታ በመሆኑ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኖአል። በኔ ቤት የቆየችው ለአንድ ወር ተኩል ያህል ከመሆኑም በላይ፣ በ85 ዓመት ዕድሜዬ ለመድፈር የአካልም ሆነ የሞራል ብቃትም የለኝም /አልነበረኝም/። ከሣሽ በእኔ ስለመደፈርዎ ማስረጃ የላትም በማለት ተከራክሮአል። ፍ/ቤቱም በዚህ መልክ የቀረበለትን ክርክርና ማስረጃ ከሰማ በኋላ አመልካች ህፃን መታደል አባት ነው በማለት ወስኖአል። በዚህ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም በበኩሉ ክርክሩን የሰማ ሲሆን፣ በመጨረሻም ይግባኝ የተባለበትን ውሳኔ አፅንቶአል። የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ላይ ነው።

አመልካች ታህሣሥ 8 ቀን 2003 ዓ.ም በፃፈው ማመልከቻ በሥር ፍ/ቤቶች በተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞአል የሚልበትን ምክንያት በመግለጽ አቤቱታውን አቅርቦአል። በበኩላችንም አቤቱታውን መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦን ክርክሩን ሰምተናል። አቤቱታው በሰበር ችሎቱ እንዲታይ የተደረገው የሥር ፍ/ቤቶች ወደ ውሳኔው ለመድረስ የተከተሉት አካሄድ /የክርክር አመራር/ አግባብነት ሊመረመር ይገባል በመባሉ ነው። በመሆኑም በዚህ ረገድ አመልካች እና ተጠሪ ያሰሙትን ክርክር አቤቱታው ከቀረበበት ውሳኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝቦን መርምረናል።

ከሥር ጀምሮ የተደረገውን ክርክር እና የተሰጡትን ውሳኔዎች ይዘት በዝርዝር ተመልክተናል። ተጠሪ ክስ ስትመሰርት ሰዎችን በምስክርነት የቆጠረች ሲሆን፣ የዲ.ኤን.ኤ /D.N.A/ ምርመራ እንዲደረግለትም ስለመጠየቅ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ክርክር ከተደረገበት መዝገብ ጭምር ለማረጋገጥ ችለናል። አመልካችም በበኩሉ ሰዎችን በመከላከያ ምስክርነት ቆጥሮ ማሰማቱን ተመልክተናል። ክሱን የሰማው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የግራ ቀኝ ወገኖችን ምስክሮች ከመስማት አልፎ የዲ.ኤን.ኤ /D.N.A/ ምርመራ እንዲደረግ አላዘዘም። በዚህ ረገድ የሰጠው ምክንያትም አመልካች የዲ.ኤን.ኤ ምርመራ ማድረግ እንደማይችል እና እንደማይገደድ ገልጾ መልስ ሰጥቶአል የሚል እንደሆነ ከሰጠው ውሳኔ ለመገንዘብ ችለናል። የአመልካች የሰበር አቤቱታ /ክርክር/ በዋነኛነት የተመሰረተውም በዚህ ነጥብ ላይ ነው። ከሣሽ ተጠሪ ሆኜ ሳለ በአስረጂነት የጠቀሰችው የዲ.ኤን.ኤ ምርመራ በኔ በተከሣሽ ወጪ ይደረግ መባሉ ትክክል አይደለም በማለት ተከራክሮአል። ተጠሪ በበኩልም ለአቤቱታው በሰጠችው መልስ አባትነቱን በምስክር ያስረዳሁ ስለሆነ እና አቅምም ስለሌለኝ የምርመራው ወጪ መሸፈን ያለበት አባት አይደለሁም የሚለው አመልካች ነው በማለት ተከራክራለች።

ተጠሪ ከሣሽ እንደመሆንም እንደ ክሱ ያስረዳልኛል ያለቻቸውን ምስክሮች እና የሕክምና ማስረጃ በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 223 በተደነገገው መሠረት በዝርዝር ስለማቅረቧ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ክርክር ከተደረገበት መዝገብ ተመልክተናል። የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የሰማው ምስክሮችን ብቻ እንደሆነም ተገንዝበናል። ተጠሪ ከማስረጃዎች አንዱ የዲ.ኤን.ኤ /D.N.A/ ምርመራ እንደሆነ በማስረጃ ዝርዝር መግለጫ ገልጻ ሳለ ፍ/ቤቱ ግን በዚህ ረገድ የተጠየቀውን ማስረጃ አልሰማም። ማስረጃውን ያልሰማበትን ሕጋዊ ምክንያት ያለው ስለመሆኑም አልገለጸም። ምክንያት ያደረገው አመልካች /በወቅቱ ተከሣሽ/ የዲ.ኤን.ኤ ምርመራ ለማድረግ ፈቃደኛ አይደለሁም ወይም አልገደድም ብሎአል የሚል ነው። ክርክር የተደረገበት መዝገብ አስቀርቦን እንዳያነው ፍ/ቤቱ የዲ.ኤን.ኤ ምርመራ እንዲደረግ ወይም የምርመራው ውጤት ይቀርብለት ዘንድ የሰጠውን ትዕዛዝ አላገኘንም። አመልካች ለክሱ የሰጠው መልስ እንዳየነው ደግሞ በራሴ ገንዘብ /ወጪ/ የዲ.ኤን.ኤ ምርመራ ለማድረግ አልገደድም የሚል ግልጽ የመከራከሪያ ነጥብ ያለው ነው። አመልካች ይህን የመከራከሪያ ነጥብ ሊያነሳ የቻለው ተጠሪ የዲ.ኤን.ኤ /D.N.A/ ምርመራው በተከሣሽ /በአሁኑ አመልካች/ ወጪ ይደረግልኝ በማለት በማስረጃ ዝርዝር መግለጫ ላይ በመግለጽ /በመጠየቅ/ እንደሆነም ከመዝገቡ ተመልክተናል። ፍ/ቤቱ አመልካች የዲ.ኤን.ኤ ምርመራ ለማድረግ ፈቃደኛ አይደለም ወደሚለው መደምደሚያ የደረሰውም ከዚህ በመነሳት ይመስላል። ይሁን እንጂ ይህ ዓይነቱ አካሄድ የፍሬ ነገርም ሆነ የሕግ መሠረት ያለው አይደለም።

ከላይ እንዳመለከትነው ተጠሪ ከሣሽ እንደመሆንም እንደ ክስ አቀራረብ የሚያስረዳላትን ማስረጃ አቅርባ የማሰማት ግዴታ /ሸክም/ አለባት። የዲ.ኤን.ኤ /የህክምና ማስረጃ/ እንደ ሌሎቹ ማስረጃዎች አንዱ የተጠሪ ማስረጃ ሆኖ በመቆጠሩ ማስረጃው ቀርቦ ይሰማ ዘንድ የማድረግ ግዴታ የተጠሪ እንጂ ማስረጃውን በመከላከያነት ያልቆጠረው የአመልካች ግዴታ ሊሆን አይችልም፤ አይገባም። ከሣሽ የሆነው ወገን የከሣሽነት ቃሉን በመስጠት መመሥረት የሚገባውን ጭብጥና ያቀረበውን ክስ የሚደግፍለትን ማስረጃ እንደሚያቀርብ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 259/1/ መመልከቱን መገንዘቡም ተገቢ ነው። የሕክምና ማስረጃው የተቆጠረው በኔ ቢሆንም፤ መቅረብ ያለበት በአመልካች ወጪ ነው የሚለው የተጠሪ ክርክር ሲታይ ከመሠረታዊ የማስረጃ ሕግ መርህ የወጣ እና ከሳሽ እንደሚያቀርብ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 259/1/ የተቀመጠውን ድንጋጌ የሚቃረን በመሆኑ ተቀባይነት የለውም። በሌላም በኩል የዲ.ኤን.ኤ ምርመራ የሕክምና ዘዴን /ሳይንሳዊ/ መሠረት

በማድረግ የሚከናወን በመሆኑ የአስረጃነት ዋጋው ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ነው። ፍ/ቤቱም በሂደቱ መጨረሻ እውነት ላይ መድረስ ሲገባው ማስረጃውን ሳይሰማ የሚያልፍበት በቂ ምክንያት የለም። ከዚህ የተነሳም የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ወደ ውሳኔ ያመራው የክርክሩ እና የማስረጃ አሰማም ሂደቱን በሕገ አግባብ ሳያጠናቅቅ ነው ለማለት ችለናል። የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ተመሳሳይ መንገድ በመከተል ውሳኔውን ከማፅናት አልፎ ማስረጃውን አልሰማም። በመሆኑም አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ በክርክር አመራር እና ማስረጃ አቀባበል ረገድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ለማለት ችለናል። በዚህ መሠረትም ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 16229 ሚያዝያ 29 ቀን 2002 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 94681 ጥቅምት 11 ቀን 2002 ዓ.ም የሰጠውን ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሸረዋል።
2. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ከሣሽ የሆነችው እና ማስረጃውን የቆጠረችውም ተጠሪ በመሆን የዲ.ኤን.ኤ ምርመራው መደረግ ያለበት በተጠሪ ወጪ ነው ብለናል።
3. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ክርክሩን በተከፈተው መዝገብ እንዲቀጥል በማድረግ የዲ.ኤን.ኤ /D.N.A/ ምርመራውም በተጠሪ ወጪ እንዲደረግ ትዕዛዝ በመስጠት ውጤቱን ካስቀረበ በኋላ ተገቢውን ይወሰን ዘንድ ጉዳይ ይመለስለት በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 343/1/ መሠረት ወስነናል።
4. ግራ ቀኝ ወገኖች ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ። መዝገቡ ተዘግቶአል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ